

2.3. KIRCHHOFFOVY ZÁKONY

K řešení složitějších elektrických obvodů používáme dva Kirchhoffovy zákony. Proud ze zdrojů se současně spotřebuje ve více spotřebičích, které tvoří různé kombinace zátěže. Celkový proud se rozdělí do jednotlivých větví.

První zákon Kirchhoffův platí pro rozvětvený elektrický proud a zní takto:

Algebraický součet proudů v libovolném místě elektrického obvodu se rovná nule.

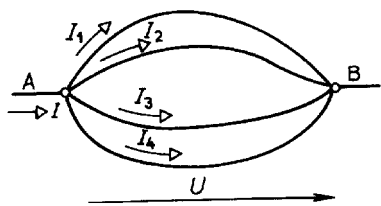
Obecně platný vztah má tvar

$$\sum_{k=1}^n I_k = 0$$

Proud se větví v uzlu. *Uzel* je místo, ve kterém se stýká dva a více vodičů. Do uzlu (obr. 5) přichází proud I a odcházejí proudy I_1 , I_2 , I_3 a I_4 . Pro daný uzel můžeme napsat vztah podle prvního Kirchhoffova zákona

$$I_1 + I_2 + I_3 + I_4 - I = 0$$

Směrovou šipku napětí volíme ve směru spádu napětí, tj. šipka napětí zdroje jde od kladné svorky k záporné svorce zdroje a šipka napětí na spotřebiči (rezistoru) jde ve směru proudu procházejícího spotřebičem.

Obr. 5.

Úbytek napětí mezi uzly A a B musí být stejný jako úbytky na jednotlivých větvích.

$$\begin{aligned}
 I_1 R_1 &= I_2 R_2 & \frac{I_1}{I_2} &= \frac{R_2}{R_1} & \frac{I_2}{I_3} &= \frac{R_3}{R_2} \\
 I_1 R_1 &= I_3 R_3 & \frac{I_1}{I_3} &= \frac{R_3}{R_1} & \frac{I_3}{I_4} &= \frac{R_4}{R_3} \\
 I_1 R_1 &= I_4 R_4 & \frac{I_1}{I_4} &= \frac{R_4}{R_1} & &
 \end{aligned}$$

Proudy ve větvích se rozdělí v obráceném poměru odporů nebo také v poměru vodivosti.

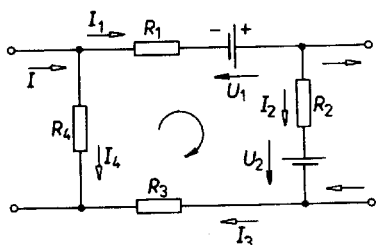
Druhý zákon Kirchhoffův platí pro uzavřený elektrický obvod a má toto znění:

Algebraický součet všech svorkových napětí zdrojů a všech úbytků napětí na spotřebičích se rovná nule. Píšeme tedy

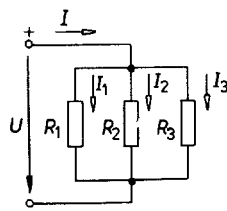
$$\sum_{k=1}^n U_k = 0$$

Rovnici pro uzavřený obvod podle obr. 6 lze sestavit tak, že budeme postupovat ve směru šipky ve smyčce.

$$R_1 I_1 - U_1 + R_2 I_2 + U_2 + R_3 I_3 - R_4 I_4 = 0$$

Obr. 6.

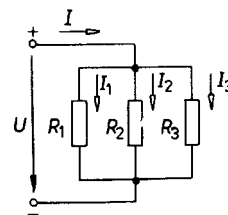

Obr. 7.

Směrovou šipku napětí volíme ve směru spádu napětí, tj. šipka napětí zdroje jde od kladné svorky k záporné svorce zdroje a šipka napětí na spotřebiči (rezistoru) jde ve směru proudu procházejícího spotřebičem.

● Příklad 2.3.1

Rezistory o odporech $R_1 = 20 \Omega$, $R_2 = 30 \Omega$, $R_3 = 60 \Omega$ zapojíme vedle sebe a připojíme na zdroj $U = 180 \text{ V}$. Určete proudy I_1 , I_2 , I_3 , které procházejí jednotlivými rezistory a celkový proud I (obr. 7). Podle Ohmova zákona platí

Obr. 7.

$$I_1 = \frac{U}{R_1} = \frac{180}{20} \text{ A} = 9 \text{ A}$$

$$I_2 = \frac{U}{R_2} = \frac{180}{30} \text{ A} = 6 \text{ A}$$

$$I_3 = \frac{U}{R_3} = \frac{180}{60} \text{ A} = 3 \text{ A}$$

Podle prvního Kirchhoffova zákona bude výsledný proud

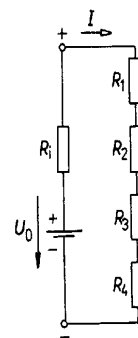
$$I = I_1 + I_2 + I_3 = (9 + 6 + 3) \text{ A} = 18 \text{ A}$$

● **Příklad 2.3.2**

Zdroj má napětí naprázdno $U_0 = 12 \text{ V}$, jeho vnitřní odpor je $R_i = 0,4 \Omega$. Zátěž tvoří čtyři rezistory o odporech $R_1 = 2,6 \Omega$, $R_2 = 11 \Omega$, $R_3 = 4 \Omega$, $R_4 = 6 \Omega$ zapojené do série. Vypočítejte svorkové napětí zdroje a napětí na jednotlivých rezistorech (obr. 8).

Podle druhého Kirchhoffova zákona

$$U_0 = IR_i + IR_1 + IR_2 + IR_3 + IR_4$$

Obr. 8.

z toho

$$I = \frac{U_0}{R_i + R_1 + R_2 + R_3 + R_4} = \frac{12}{24} \text{ A} = 0,5 \text{ A}$$

Úbytek na vnitřním odporu zdroje

$$U_i = R_i I = 0,4 \cdot 0,5 \text{ V} = 0,2 \text{ V}$$

Napětí na jednotlivých rezistorech

$$U_1 = R_1 I = 2,6 \cdot 0,5 \text{ V} = 1,3 \text{ V}$$

$$U_2 = R_2 I = 11 \cdot 0,5 \text{ V} = 5,5 \text{ V}$$

$$U_3 = R_3 I = 4 \cdot 0,5 \text{ V} = 2 \text{ V}$$

$$U_4 = R_4 I = 6 \cdot 0,5 \text{ V} = 3 \text{ V}$$

Svorkové napětí zdroje

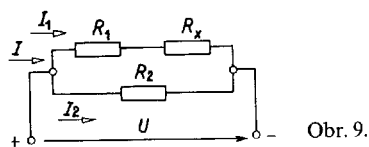
$$U = U_1 + U_2 + U_3 + U_4 = (1,3 + 5,5 + 2 + 3) \text{ V} = 11,8 \text{ V}$$

Kontrola

$$U_0 = U + U_i = (11,8 + 0,2) \text{ V} = 12 \text{ V}$$

● Příklad 2.3.3

Určete odpor rezistoru R_x , který je zapojen do série s rezistorem s odporem $R_1 = 10 \Omega$, aby při napětí zdroje $U = 40 \text{ V}$ procházel větví proud $I_1 = 2 \text{ A}$. Řešte pomocí druhého Kirchhoffova zákona i bez jeho použití. Schéma zapojení je na obr. 9.

Podle druhého zákona Kirchhoffova platí

$$R_1 I_1 + R_x I_1 - R_2 I_2 = 0$$

$$R_2 I_2 = U$$

Po dosazení do první rovnice dostáváme

$$R_1 I_1 - R_x I_1 - U = 0$$

z toho

$$R_x = \frac{U - R_1 I_1}{I_1}$$

Po dosazení

$$R_x = \frac{40 - 10 \cdot 2}{2} \Omega = 10 \Omega$$

Bez použití druhého zákona Kirchhoffova

$$R_1 + R_x = \frac{U}{I_1}$$

z toho

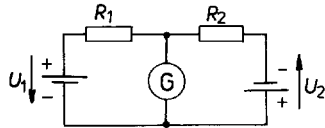
$$R_x = \left(\frac{40}{2} - 10 \right) \Omega = 10 \Omega$$

■ Úloha 2.3.11

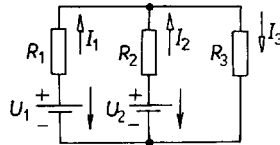
Jak se rozdělí proud $I = 54 \text{ A}$ do dvou větví s odpory rezistorů $R_1 = 15 \Omega$ a $R_2 = 30 \Omega$ a jak velké je napětí na dvou paralelně spojených rezistorech?

■ Úloha 2.3.12

Stanovte odpor rezistoru R_2 tak, aby galvanometrem G neprocházel žádný proud. $U_1 = 4 \text{ V}$, $U_2 = 6 \text{ V}$, $R_1 = 8 \Omega$. Schéma zapojení je na obr. 10.

Obr. 10.

Obr. 11.

■ Úloha 2.3.13

$$I_1 = 0,4 \text{ A} \quad I_2 = 0,05 \text{ A} \quad I_3 = 0,14 \text{ A}$$

V obvodu zapojeném podle obr. 11 určete proudy I_1 , I_2 , I_3 , které procházejí rezistory s odpory $R_1 = 20 \Omega$, $R_2 = 50 \Omega$, $R_3 = 30 \Omega$. Napětí zdrojů jsou $U_1 = 10 \text{ V}$, $U_2 = 8 \text{ V}$.

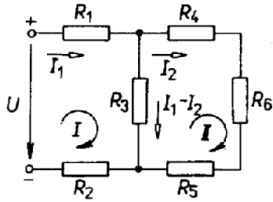
● **Příklad 2.3.4**

Určete proudy I_1 a I_2 v obvodu zapojeném podle obr. 12. Odpory rezistorů jsou $R_1 = 2 \Omega$, $R_2 = 1 \Omega$, $R_3 = 12 \Omega$, $R_4 = 1 \Omega$, $R_5 = 1 \Omega$, $R_6 = 2 \Omega$.

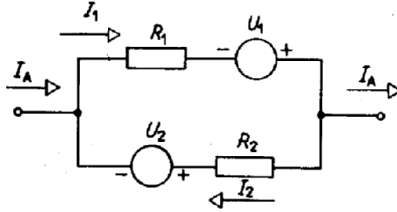
Napětí zdroje je 48 V.

Pro smyčku I platí

$$R_1 I_1 + R_3(I_1 - I_2) + R_2 I_1 - U = 0$$

Obr. 12.

Obr. 13.

Pro smyčku II platí

$$(R_4 + R_6 + R_5) I_2 - R_3(I_1 - I_2) = 0$$

Po dosazení a jednoduché úpravě číselně platí

$$\begin{aligned} 15I_1 - 12I_2 &= 48 \\ -12I_1 + 16I_2 &= 0 \end{aligned}$$

Pro stanovení I_2 znásobíme první rovnici čtyřmi a druhou pěti a dostaneme

$$\begin{aligned} 60I_1 - 48I_2 &= 192 \\ -60I_1 + 80I_2 &= 0 \end{aligned}$$

Sečtením obou rovnic dostaneme

$$\begin{aligned} 32I_2 &= 192 \\ I_2 &= \frac{192}{32} = 6 \\ I_2 &= 6 \text{ A} \end{aligned}$$

Výpočet proudu I_1 provedeme tak, že do rovnice $-12I_1 + 16I_2 = 0$ dosadíme za $I_2 = 6$

$$\begin{aligned} -12I_1 + 96 &= 0 \\ I_1 &= \frac{96}{12} = 8 \\ I_1 &= 8 \text{ A} \end{aligned}$$

■ Úloha 2.3.14

~~7A~~ 2A

Vypočítejte proudy I_1 a I_2 v obvodu zapojeném podle obr. 13. Hodnoty obvodových prvků jsou tyto: $R_1 = 1 \Omega$, $R_2 = 2 \Omega$, $U_1 = 10 \text{ V}$, $U_2 = 1 \text{ V}$. Proud I_A je 3 A.

■ Úloha 2.3.15

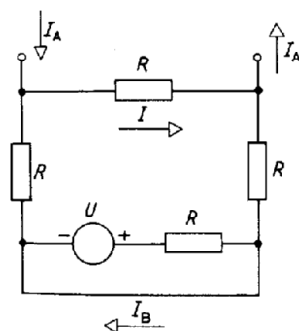
Rezistory s odpory $R_1 = 2 \text{ k}\Omega$, $R_2 = 3 \text{ k}\Omega$, $R_3 = 6 \text{ k}\Omega$ spojíme vedle sebe a připojíme na zdroj o napětí 24 V. Určete proudy v jednotlivých rezistorech a celkový odebíraný proud ze zdroje.

■ Úloha 2.3.16

Při paralelně spojených rezistorech s odpory $R_1 = 20 \Omega$ a $R_2 = 50 \Omega$ prochází rezistorem o odporu R_1 proud 2 A. Určete, jak velký proud prochází rezistorem o odporu R_2 .

■ Úloha 2.3.17

Vypočítejte napětí zdroje U a proud I v obvodu zapojeném podle obr. 14. Všechny rezistory mají stejný odpor, a to 1Ω . Proud je $I_A = 3 \text{ A}$ a $I_B = 3 \text{ A}$.

Obr. 14.

■ Úloha 2.3.18

Dvě baterie zapojené vedle sebe napájejí společnou zátěž tvořenou rezistorem s odporem $12,56 \Omega$. Obě baterie však nejsou stejné. Jedna má napětí naprázdno $41,6 \text{ V}$ a vnitřní odpor $0,6 \Omega$, druhá má napětí naprázdno 40 V a vnitřní odpor $0,4 \Omega$. Vypočtete, jak velký proud bude procházet zátěží a jakými proudy se na tomto napájení podílejí oba zdroje.